

Байдак Л.І.

Сумський національний аграрний університет, Україна

Суть комунікативного методу викладання іноземних мов

У статті розглядаються суть та принципи комунікативно-орієнтованого підходу до викладання іноземних мов, описуються форми та прийоми організації навчального процесу. Комунікативний метод спрямований на одночасний розвиток усіх мовленнєвих навичок (усне та писемне мовлення, читання, аудіювання) у процесі живого, невимушеного спілкування.

Аналіз історії людства свідчить, що іноземні мови завжди були об'єктивною потребою суспільства, сприяючи його більш повноцінному розвитку. У сучасну ж епоху глобалізації володіння іноземною мовою стає вже просто необхідністю. Виклики часу змушують шукати такі підходи до викладання іноземних мов, які б задовольнили запити тих, хто прагне ними оволодіти. Сьогодні знань граматики та лексики виявляється недостатньо, мовою потрібно вільно і невимушено спілкуватися. Саме на таку практику спілкування спрямована комунікативна методика, яка наразі займає перший рядок рейтингу популярності серед методик викладання іноземних мов.

Комунікативний підхід зародився у 60-70 роках ХХ століття у Великобританії, коли англійська мова почала набувати статусу мови міжнародного спілкування. Важко визначити конкретні джерела, адже існуючі методики навчання, як правило, впливають на наступні. Виявилось, що популярні на той час граматико-перекладний та аудіо-лінгвальний методи більше не задовольняли ні педагогів, ні їх учнів. Останні потребували не стільки системних знань про мову, як швидкого набуття умінь її використання у повсякденному спілкуванні. Тож класичні методи навчання, які базувалися на вивченні граматичних структур та заучуванні напам'ять діалогів та текстів, поступилися місцем комунікативно-орієнтованому підходу у викладанні іноземних мов.

В основі комунікативного методу лежать уявлення про те, що мова потрібна для спілкування, а отже метою навчання повинна стати комунікативна компетенція, яка включає в себе такі компетенції:

1) мовну (володіння мовним матеріалом для його використання у формі мовних висловлювань);

2) соціолінгвістичну (здатність використовувати мовні одиниці відповідно до ситуацій спілкування);

3) дискурсивну (здатність розуміти і досягати зв'язності у сприйнятті та продукуванні окремих висловлювань у межах комунікативно-значимих мовленнєвих утворень);

4) стратегічну (рівень обізнаності з соціально-культурним контекстом функціонування мови);

5) соціальну (здатність і готовність до спілкування з іншими).

Комунікативне навчання іноземним мовам має діяльнісний характер, оскільки мовленнєве спілкування здійснюється шляхом «мовленнєвої діяльності», яка, в свою чергу, спрямована на вирішення завдань продуктивної людської діяльності в умовах соціальної взаємодії людей, що спілкуються.

Дослідниця І.А.Зимняя визначає мовленнєву діяльність як процес активного, цілеспрямованого, опосередкованого мовою та зумовленого ситуацією спілкування прийому та видачі повідомлення у взаємодії людей між собою (один з одним) [1]. На думку Є.І.Пасова комунікативність передбачає мовленнєву спрямованість навчального процесу, суть якого не стільки в тому, щоб досягти мовленнєвої практичної мети (по суті, усі напрямки минулого та сучасного ставлять таку мету), скільки в тому, що шлях до цієї мети і є практичним оволодінням мовою. Практична мовленнєва спрямованість є не лише метою, але й засобом [2]. Діяльнісний характер комунікативного методу передбачає формування навичок та вмінь іншомовного спілкування через виконання вправ на говоріння, а не формальне проговорювання, що ставить перед вчителем завдання по-новому поглянути на традиційні способи і

прийоми навчання іноземній мові в умовах відсутності природного мовного середовища.

Основні принципи комунікативного методу навчання знайшли своє відображення у роботах Дж.Річардса та Т.Роджерса. Вони включають такі:

1. Вивчення іноземної мови повинне відбуватися переважно через реальне вільне спілкування;
2. Метою комунікативно-орієнтованого навчання є автентична і орієнтована на зміст комунікація;
3. Важливим показником реальної комунікації є зміст (текстів), який повинен враховуватися при проектуванні комунікативно-орієнтованих завдань;
4. Комунікація включає інтеграцію всіх чотирьох видів мовних умінь: читання, письма, аудіювання, говоріння. Отже, навчання повинно відбуватися, по можливості, одночасно і взаємопов'язано;
5. Навчання – це творчий процес використання мови, пов'язаний зі спробами та помилками [3].

Комунікативний метод спрямований на одночасний розвиток основних мовленнєвих умінь (усного та писемного мовлення, граматики, читання та аудіювання) у процесі живого, невимушеного спілкування. Навчити студента спілкуватися іноземною мовою – першочергове завдання викладача. Лексика, граматичні структури подаються у контексті реальної, емоційно забарвленої ситуації, яка сприяє швидкому та стійкому запам'ятовуванню навчального матеріалу.

Застосування такої системи вимагає від педагога високої кваліфікації у викладанні мови як іноземної. Роль вчителя у процесі навчання доволі значна: він повинен володіти навичками розмовної, не книжкової, мови; бути відкритим до спілкування, уміти зацікавити, схилити до комунікації; йому необхідно знати усі відтінки значень слів та висловів мови, яка вивчається, та вміти донести їх студентам. Щоб заняття стало справді цікавим, вчителю доводиться постійно застосовувати максимально різноманітні види вправ, виконувати різні ролі: учителя, аніматора, оратора, опонента в дискусіях тощо.

Комунікативний метод передбачає руйнування психологічного бар'єру між вчителем та учнем, і, коли ця «дистанція» зникає, - простіше почати розмову чужою мовою.

Використання рідної мови на таких заняттях як між студентами, так і в їхньому спілкуванні з викладачем є небажаним, а іноді й забороненим. Для пояснення нових лексичних конструкцій варто користуватися уже знайомими словами та виразами, картинками, мімікою та жестами. В нагоді стають пісні, відеофільми, рекламні оголошення, газети або журнали, одночасно занурюючи студентів у культуру країни, мова якої вивчається.

Сучасна комунікативна методика пропонує широке запровадження до навчального процесу активних нестандартних методів і форм роботи для кращого свідомого засвоєння матеріалу. Для їх реалізації важливо мати чітке уявлення про комунікативну організацію уроку, яка включає визначення предмету, мети та форми спілкування, вибір ефективних форм подання матеріалу та підтримки мовленнєво-розумової активності студентів.

Велика увага надається парній та груповій роботі. Студентам пропонуються теми та запитання для обговорення, і вони випробовують свої сили у реальному спілкуванні. Форми такої роботи можуть містити:

- внутрішні (зовнішні) кола (inside/outside circles);
- мозковий штурм (brainstorm);
- читання зигзагом (jig saw reading);
- обмін думками (think-pair-share);
- парні інтерв'ю (pair-interviews) та інші.

Такі заняття допомагають аудиторії оживитися, подолати страх, напругу, сором'язливість та говорити вільніше.

Комунікативна спрямованість навчання іноземній мові вимагає перегляду та переорієнтації усіх компонентів навчального процесу. Традиційні методи, як відомо, орієнтовані на заучування, «зазубрювання» передбачених програмою конкретних завдань за темами. Такі методи не завжди дають позитивний результат, оскільки не спонукають студентів до активного мовлення,

обмежуючись мінімальним словниковим запасом та умінням відтворити вивчений напам'ять текст. Пріоритетними ж мають стати прийоми, які стимулюють активне мислення та спонукають до висловлення думок іноземною мовою. Одним з таких прийомів є комунікативне завдання. Створення та формулювання комунікативного завдання вимагає винахідливості, адже важливо будувати його на цікавому матеріалі реальних життєвих ситуацій, залучаючи при цьому фантазію студентів. Варто звернути увагу на те, що у такому завданні комунікативна ціль поєднується з проблемно-пізнавальною задачею, яку і намагаються вирішити студенти. Наявність проблемно-пізнавальної задачі у будь-якому виді комунікативних завдань означає, що воно є вправою, а отже включає пред'явлення, відпрацювання, закріплення, повторення, розширення і поєднання знань і уявлень, навичок та умінь. Завдання будуються на основі ігрового, імітаційного та вільного спілкування. Їх основними характеристиками є: тема спілкування, мовна взаємодія, міжособистісні стосунки, підтримка теми розмови, вирішення проблеми, вичерпання теми розмови.

Реалізація діяльнісного підходу відбувається через прийом «тут і зараз», який має такі ознаки:

- 1) створення умов для мовленнєвої діяльності та мовленнєво-розумової творчості;
- 2) іншомовний мовленнєво-розумовий процес відбувається безпосередньо у момент розвитку мовленнєвої ситуації;
- 3) іншомовне спілкування є спонтанним досвідом, характерним для реальних ситуацій спілкування.

Цей прийом дозволяє трансформувати навчальну ситуацію у природну. Таким чином, навчальна комунікаційна ситуація набуває рис, які зустрічаються у реальних ситуаціях, коли зміст розмови непередбачуваний і можливий перехід від однієї теми до іншої. Таке спілкування потребує використання нової або забутої лексики та граматичних структур, що сприяє мимовільному повторенню, вивченню та активному використанню матеріалу.

Комунікативно-орієнтоване навчання передбачає менш жорстке ставлення до помилок. Рекомендується не переривати процес спілкування, а розбирати помилки лише по завершенню комунікативної ситуації. При цьому основна увага приділяється тим помилкам, які суттєво спотворюють зміст висловлювання. Уміння адекватно виправляти помилки, не порушуючи цілісності висловлювання студента і не відбиваючи у нього бажання розмовляти, – це ключ до успішного викладання за комунікативною методикою.

Ефективність використання комунікативного підходу у процесі навчання іноземним мовам значно залежить звісно і від зовнішніх педагогічних умов, а саме: індивідуальної готовності студентів до мовленнєвої діяльності, рівня їх умотивованості, матеріального оснащення навчального процесу та професійної підготовки самого викладача.

Беручи все вище сказане до уваги, можна зробити висновок, що комунікативний метод максимально спрямований на наближення навчального процесу до умов реального функціонування мови, відповідає власне природній суті мови. Відбувається взаємопов'язане навчання усім формам усного та писемного мовлення на основі автентичних навчальних матеріалів, наголос при цьому робиться на активізацію розмовної мови, викликаючи цим самим у студентів додаткову зацікавленість і вмотивованість у вивченні іноземної мови.

Література:

1. Зимняя И.А. Лингвopsиxология речевоy деятельности. — М.: Московский психолого-социальный институт, Воронеж: НПО «МОДЭК», 2001. — 432 с.
2. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иномязычному говорению. — М.: Просвещение, 1991. — 223 с.
3. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. — Cambridge: Cambridge University Press. 1995. — 482 p.